

операції банку з підвищеним ризиком, що не тільки полегшить роботу органів нагляду, а й підвищить якість інспектування банків.

Література

1. Поляков В.П., Московкина Л.А. Структура и функции центральных банков : Зарубежный опыт / В.П. Поляков, Л.А. Московкина. – М. : ИНФРА-М, 1996. – С. 139.
2. Тютюнник А.В., Турбанов А.В. Банковское дело / А. Тютюнник., А. Турбанов. – М. : Финансы и статистика, 2005. – С. 345-361.
3. Гриценко Р.А. Современные модели тенденции банковского надзора / Р.А. Гриценко [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.finances.kiev.ua
4. Орлюк О.П. Банківська система України : Правові засади організації / О.П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 240 с.
5. Пасічник В.В. Банківський нагляд : правові засади та проблеми здійснення. Банківське право : навчальний посібник / В.В. Пасічник / за заг. ред. А.О. Селіванова. – К. : Ін Юре, 2000. – С. 238.
6. Яценюк А.П. Роль банківського нагляду в забезпеченні фінансової стійкості банківського сектору України / А.П. Яценюк // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 10 (28). – С. 95.
7. Грушко В.І. Банківський нагляд : навчальний посібник / В.І. Грушко, С.М. Лаптев, О.С. Любунь, К.Є. Раєвський. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – С. 11.
8. Матук Ж. Финансовые системы Франции и других стран / Ж. Матук. – Т. 1. Банки. Книга 1. – 1994. – С. 283-294.
9. Банковский надзор в еврозоне выходит на новый уровень // РБК Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://company.rbc.ua/Mw/MTE/MjM1Mw>
10. ЕК призвала ввести единый банковский надзор в еврозоне // Коммерсантъ.ua [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.kommersant.ua/news/2018868>
11. Германия предлагает создать новый регулятор по надзору за банками // РБК Украина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rbc.ua/rus/newline/show/germaniya-predlagaet-sozdat-novyyu-regulyator-po-nadzoru-19092012161000>
12. Банковский надзор и регулирование деятельности банков в Германии // Банковское дело [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.banki-delo.ru>

В.І. Терехов

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та логістики,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

Механізм фінансового контролю за здійсненням лізингових операцій в Україні

У статті розглянуто лізингові операції як один із видів фінансування оновлення основних виробничих фондів, їх модернізації із застосуванням новітніх технологій.

В статье рассмотрены лизинговые операции как один из видов финансирования обновления основных производственных фондов, их модернизации с применением новейших технологий.

The article considers leasing transactions as one of the funding forms of fixed production assets updating, their modernization by means of the latest technologies application.

Ключові слова: лізингові операції, основні виробничі фонди, модернізація, новітні технології, фінансування, інновації, інвестиції, банківське кредитування.

Постановка проблеми

Сучасний стан економіки характеризується проблемою оновлення основних виробничих фондів, їх модернізації із застосуванням новітніх технологій. Додаткові ускладнення для розвитку економіки створює дефіцит фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання. Ці проблеми здатен вирішити лізинг, який виступає спеціальною формою фінансування, альтернативною традиційному банківському кредитуванню та використанню власних фінансових ресурсів.

Наявність ефективного державного регулювання лізингових відносин, створення сприятливого економічного середовища, стабілізація політичної ситуації, удосконалення законодавчої та інформаційної бази сприятимуть розвитку в Україні стабільного, прозорого, побудованого на конкурентних засадах ринку лізингу.

Світова практика здійснення лізингових операцій доводить, що в умовах економічної кризи, подібної тій, що склалася в Україні, коли у зв'язку з недовідатністю прибутку підприємств і значним зменшенням виробництва практично зупинилося фінансування оновлення основних засобів, цей метод фінансування є найбільш доцільним, а отже, може сприяти збереженню ліквідності більшості підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Лізингова діяльність є перспективним видом бізнесу, оскільки: світовий досвід показує, що на частку лізингу в нових інвестиціях на устаткування припадає 15-20%; лізинг є одним із основних джерел активізації інвестиційної діяльності, що є вкрай важливим для нашої економіки; відбувається переорієнтація банків із ринку цінних паперів на інвестиції у виробництво; наявним є великий потенційний на лізингові послуги. Варто зазначити, що в розвинутих країнах понад 30% інвестицій здійснюється через механізм лізингу, в Україні цей показник становить 1,2%. На думку фахівців, гостру потребу в інвестиціях наша країна значною мірою спроможна задовольнити завдяки кращому використанню потенціалу ринку лізингових послуг. Це підтверджується дослідженнями у працях таких вітчизняних та іноземних науковців, як В.І. Артиш, О.І. Баєва, В.Д. Газман, О.С. Кузьмін, В.К. Терещенко, В.І. Міщенко, К.Л. Нетудихата, Р.П. Саблук та інші.

Разом з тим, теоретичних напрацювань щодо функціонального аспекту лізингу, проблем вітчизняного ринку лізингових послуг, закономірностей реалізації лізингової діяльності та його фінансового контролю недостатньо.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Проведений аналіз теоретичних напрацювань щодо функціонального аспекту лізингу, проблем вітчизняного ринку лізингових послуг, закономірностей реалізації лізингової діяльності та його фінансового контролю є недостатнім.

Контроль є невід'ємною складовою частиною управління національним господарством і його окремими ланками. Його роль в умовах переходу до ринку визначається не тільки наявністю недоліків у фінансовій практиці, неефективністю витрачання коштів або розкраданням майна, а й закономірністю ускладнення господарських та економічних зв'язків. Застосування застарілих форм фінансового контролю не дає змоги державі оперативної й ефективно впливати на процеси, які відбуваються в економіці, що призводить до зниження контрольних функцій держави в умовах трансформації економічних відносин, не забезпечує концентрації контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках фінансової діяльності. Подальший розвиток контролю як повномасштабної діяльності ра-

зом з іншими функціями управління, що охоплюють інтереси держави та громадян у сфері фінансів, потребує розроблення нової концепції розвитку ринкових механізмів та інструментів його здійснення, удосконалення складових частин.

На сьогодні визнано, що існує необхідність розвитку системи фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу створення відповідної протизаги існуючим загрозам у фінансовій системі, зокрема щодо зменшення обсягів і кількості бюджетно-фінансових зловживань і злочинів; покращення рівня фінансової дисципліни у використанні бюджетних коштів; забезпечення надходжень до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів; посилення відповідальності учасників бюджетного процесу тощо, у тому числі й у лізингових операціях.

Формування цілей статті

Метою статті є узагальнення теоретико-методологічних засад та обґрунтування особливостей проведення фінансового контролю за здійсненням лізингових операцій, а також пошук шляхів удосконалення цього процесу.

Вклад основного матеріалу дослідження

Через багатогранність лізингових відносин ринок лізингу поєднав у собі елементи ринку реальних активів і фінансового ринку. Якщо йдеться про класичну схему взаємовідносин між суб'єктами лізингового бізнесу, посередником у якій виступає лізингова компанія або комерційний банк, та об'єктами угоди є матеріальні активи (елементи основних фондів), то лізинговий ринок є складовою ринку реальних активів.

Для того, щоб ринок лізингу ставав більш дієвою та прозорою складовою сучасного ринку капіталів, необхідна розвинена інфраструктура, тобто система соціально-економічних, політичних умов і відповідних заходів, що повинні проводитися на державному рівні, які сприятимуть забезпеченню ефективного функціонування лізингу. У світовій практиці інфраструктуру будь-якого ринку прийнято характеризувати через призму трьох її невід'ємних складових. Тому інфраструктуру ринку лізингу доцільно умовно представити регулятивною, функціональною та інформаційною складовими [18, с. 100].

Регулятивна складова інфраструктури ринку представлена нормативно-правовою базою, що регулює діяльність лізингових інститутів на ринку лізингу та забезпечує нагляд за успішною організацією і реалізацією лізингу. Відповідно, вдосконалене законодавство в галузі лізингу впливатиме на зростання основних кількісних і якісних показників розвитку ринку. Так, однією з основних причин швидкого відновлення вітчизняного ринку лізингу стало прийняття нового Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р., положення якого усунули неточності та суперечності, що існували в оподаткуванні лізингових операцій. Зокрема новачки цього законодавчого акта дають змогу застосовувати метод прискореного зменшення залишкової вартості для об'єктів четвертої та п'ятої амортизаційних груп, що робить лізинг автомобілів та обладнання більш привабливим для суб'єктів господарювання, аніж кредит. Серед інших змін в оподаткуванні лізингових операцій варто виділити скасування вимоги про оподаткування ПДВ комісійної винагороди лізингодавців за операціями фінансового лізингу внаслідок перевищення нею подвійної облікової ставки НБУ, а також усунення обмежень щодо максимальної суми витрат на страхування об'єктів лізингу, які можна відносити до валових витрат (за колишнім податковим законодавством такі видатки не повинні були перевищувати 5% суми валових витрат лізингодавця за звітний період). Як позитивний наслідок введення цих новачок, ринок лізингу в Україні за 9 місяців 2011 р. зріс більш ніж на 4 млрд. гривень.

Станом на 31 грудня 2011 р. відповідно до розміру лізингового портфеля та вартості активів виділяють таких найбільших лізингодавців-членів Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців»: ВТБ Лізинг Україна, Райффайзен Лізинг Аваль, ІНГ Лізинг Україна, УніКредит Лізинг, ОТП Лізинг. Таким чином, криза стала своєрідною перевіркою лізингових компаній на фінансову стійкість, якість сформованого лізингового портфеля, ефективність ризик-менеджменту та раціональність стратегічного управління.

Усе зазначене вище зумовило погіршення якісних показників лізингової діяльності, а саме: зменшення частки лізингу у ВВП та в інвестиціях в основні засоби. У 2009 р. частка лізингу у ВВП скоротилася в 4 рази, порівняно з попереднім роком, і становила 0,27 %. Частка лізингу в інвестиціях в основні засоби зменшилася до 1,65 % (рис. 1) [1, с. 113].

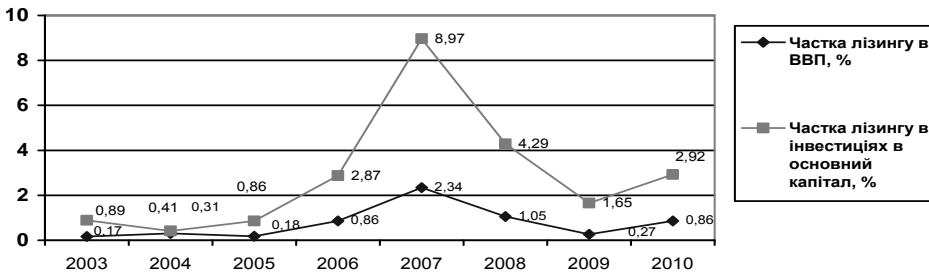

Рис. 1. Динаміка частки лізингу у ВВП та в інвестиціях в основний капітал в Україні протягом 2003-2010 рр., %

Початкові негативні тенденції впливу глобальної фінансово-економічної кризи на ринок лізингу спостерігали ще в першому півріччі 2008 р. – криза ліквідності на вітчизняному фінансовому ринку спричинила ускладнений доступ лізингодавців до зовнішніх джерел фінансування, що вплинуло на зменшення кількості та вартості укладених договорів лізингу в країні. Якщо в першому півріччі 2008 р. ринок лізингу демонстрував тенденції до зростання, то у другій половині цього року відбулося остаточне зниження обсягів ринку, що припинилося лише в першій половині 2010 р. (рис. 2) [2].

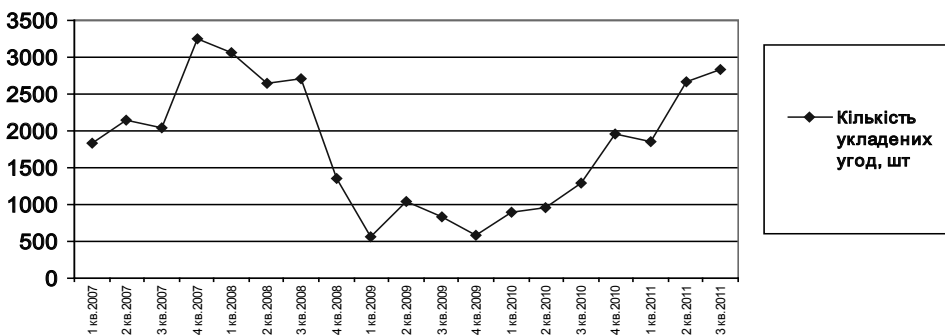

Рис. 2. Динаміка кількості укладених нових договорів фінансового лізингу в Україні протягом 2007-2011 рр.

Починаючи з I кварталу 2008 р., відбувалося зниження кількості укладених договорів, що можна пояснити ускладненням доступу лізингодавців до ринків капіталу. Це змусило останніх більш скрупульозно аналізувати потенційних лізингоотримувачів і фінансувати лише найприбутковіші проекти.

За результатами дослідження ринку лізингу в Україні можна побачити, що

кількість укладених договорів фінансового лізингу за III квартал 2010 р. порівняно з III кварталом 2009 р. збільшилася на 469 (56,5 %) і становила 1298 договорів. У вартісному вираженні обсяг укладених договорів збільшився порівняно з аналогічним періодом 2009 р. майже вдвічі і становив 1,33 млрд. гривень.

Кількість укладених договорів фінансового лізингу в III кварталі 2011 р. збільшилася на 1530 (118 %) у порівнянні з аналогічним періодом 2010 р. і становила 2828 договорів. У вартісному вираженні обсяг укладених договорів за III квартал 2011 р. збільшився порівняно з III кварталом 2010 р. на 230 % і становив 4,4 млрд. грн. (табл. 1).

Беручи до уваги, що вартість діючих договорів фінансового лізингу станом на кінець III кварталу 2010 р. зменшилася на 0,5 млрд. грн. порівняно з кінцем III кварталу 2009 р. і становила 28,7 млрд. грн., а середня вартість діючої угоди станом на кінець III кварталу 2010 р. зменшилася порівняно з 2009 на 36 млн. грн. (26%) і становила приблизно 1,02 млн. грн. (у кількісному вираженні діючих договорів на кінець періоду становить 19534 угоди) (табл. 1), показники 2011 р. свідчать про загальне зростання. Вартість діючих договорів фінансового лізингу станом на кінець III кварталу 2011 р. збільшилася на 5,8 млрд. грн. порівняно з

Таблиця 1

**Вартість і кількість діючих договорів фінансового лізингу
в Україні щоквартально у 2007-2011 роках**

Рік, квартал	Вартість діючих угод, млн. грн.	Кількість діючих угод, шт.
2007		
I	4,6	9491
II	9,7	11167
III	14,6	13382
IV	20,2	15102
2008		
I	21,7	13966
II	25,9	18199
III	29,5	18688
IV	28,5	17586
2009		
I	28,2	20917
II	28,6	19236
III	29,3	18718
IV	27,2	16490
2010		
I	28,6	18465
II	28,4	20627
III	28,7	19534
IV	30,5	19573
2011		
I	29,2	19975
II	31,9	18258
III	34,5	18823
IV	35,2	18971

Джерело: авторська розробка

III кварталом 2010 р. і становила 34,5 млрд. гривень. Зростання за 2011 р. перекиває спад 2010 р. стосовно 2009 року. Порівняно з кінцем III кварталу 2009 р. станом на кінець III кварталу 2011 р. зростання ринку становить 17,7 %, або 5,2 млрд. гривень. Середня вартість діючої угоди станом на кінець III кварталу 2011 р. збільшилася на 0,08 млн. грн. (4,6 %) і становить приблизно 1,83 млн. гривень. У кількісному вираженні обсяг діючих договорів на кінець III кварталу 2011 р. становить 18823 угоди.

У III кварталі 2010 р. порівняно з аналогічним періодом 2009 р. спостерігається зменшення на 10,15 % питомої ваги договорів строком від 5 до 10 років та збільшення на 6,86 % питомої ваги договорів строком від 2 до 5 років; також збільшилася на 2,53 % питома вага короткострокових (до 2 років) договорів, а довгострокових (більше 10 років) договорів стало більше на 0,76 %. Таким чином, вартість договорів станом на 30 вересня 2010 р., що менше або дорівнюють 2 рокам, становить 6,38 %; більше 2 або дорівнюють 5 рокам – 43,31 %; більше 5 або дорівнюють 10 рокам – 45,98 %; більше 10 років – 4,33 %.

Станом на III квартал 2011 р. порівняно з 2010 р. спостерігається незначне збільшення (на 2,01%) питомої ваги договорів строком дії від 5 до 10 років і зменшення на 2,07% питомої ваги довгострокових договорів (більше 10 років), питома вага інших видів договорів змінилася неістотно.

На рис. 3 і 4 розглянуто структуру діючих договорів лізингу у 2010 та 2011 рр. [38].

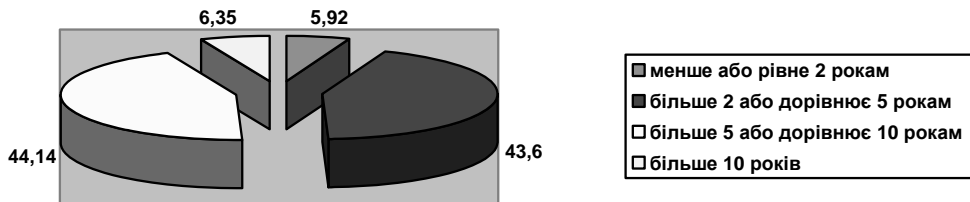

Рис. 3. Структура діючих договорів лізингу у 2010 році

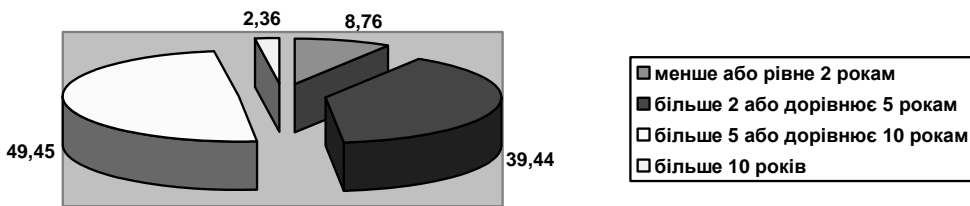

Рис. 4. Структура діючих договорів лізингу у 2011 році

Джерело: [38].

У табл. 2 розглянуто структуру діючих договорів лізингу за галузями у 2010-2011 рр. [23].

Серед договорів фінансового лізингу у 2010 р. переважали угоди в галузі транспорту, сільського господарства, будівництва та сфері послуг. Серед договорів фінансового лізингу у 2011 р., як і раніше, переважають угоди в галузі транспорту, сільського господарства, будівництва та сфері послуг.

У табл. 3 розглянуто структуру діючих договорів лізингу за видами обладнання у 2010-2011 рр. [23].

Найбільшу частку в структурі лізингових договорів займає лізинг транспорту, що зумовлено високою ліквідністю цього майна, а також добре розвигненим його вторинним ринком. Також спостерігаємо значну частку договорів

Таблиця 2

Структура діючих договорів лізингу за галузями у 2010-2011 рр., %

Галузь	Питома вага діючих договорів лізингу у 2010 р., %	Питома вага діючих договорів лізингу у 2011 р., %
Транспорт	59,36	57,4
Сільське господарство	12,99	14,23
Інше	9,79	10,58
Будівництво	8,26	6,71
Сфера послуг	4,97	6,16
Харчова промисловість	1,36	1,05
Добувна промисловість	1,13	0,9
Машинобудування	0,49	2,1
Металургія	1,1	0,34
Легка промисловість	0,27	0,26
Хімічна промисловість	0,29	0,26

Джерело: [23].

Таблиця 3

Структура діючих договорів лізингу за видами обладнання у 2010-2011 рр., %

Вид обладнання	Питома вага діючих договорів лізингу у 2010 р., %	Питома вага діючих договорів лізингу у 2011 р., %
Транспорт	51,83	52,65
Інше	28,82	24,98
Техніка, машини та устаткування для сільського господарства	12,85	15,34
Комп'ютерна техніка та телекомунікаційне обладнання	5,57	6,22
Друкарське та поліграфічне обладнання	0,87	0,73
Торговельне та банківське обладнання	0,07	0,09

Джерело: [23].

стосовно сільськогосподарської техніки та обладнання, що можна аргументувати зростанням привабливості аграрного бізнесу для фінансових структур завдяки збільшенню його прибутковості. Відповідно серед договорів фінансового лізингу переважають договори в галузі транспорту, сільського господарства, будівництва та сфери послуг. Ця структурованість договорів свідчить про те, що за рахунок лізингу відбувається оновлення основних засобів у тих галузях, які найбільше цього потребують. Зокрема, станом на 1 січня 2011 р. стан зносу основних засобів у сферах економіки є таким: сільське господарство – 41 %, будівельна галузь – 50 %, транспортна галузь – 94 %, промисловість – 63 %, освіта – 62,5 %.

Структуру джерел фінансування лізингових компаній за 2010-2011 рр. подано в табл. 4 [23].

Таблиця 4

Структура джерел фінансування лізингових операцій у 2010-2011 рр., %

Вид фінансування	2010 р., %	2011 р., %
Власні кошти	27,22	18,93
Позичкові кошти, у т.ч. банківські кредити	72,67	80,82
Залучені кошти	0,11	0,25

Джерело: [23].

Таким чином, у структурі джерел фінансування лізингових операцій переважають позичкові кошти та їх частка поступово зростає.

Структуру вартісного розподілу лізингових платежів за 2010-2011 рр. подано в табл. 5 [23].

Таблиця 5

Структура вартісного розподілу лізингових платежів у 2010-2011 рр.

Складові лізингових платежів	2010 р., %	2011 р., %
Сума, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу	59,07	61,14
Платіж як винагорода лізингодавцю за отримане в лізинг майно	30,8	32,14
Компенсація відсотків за кредитом	8,61	5,43
Інші витрати лізингодавця, передбачені договором лізингу	1,52	1,28

Джерело: [23].

Таким чином, найбільшою часткою в структурі лізингового платежу є сума, що відшкодовує частину вартості предмета лізингу та винагорода лізингодавцю за отримане в лізинг майно.

Інформаційна складова інфраструктури ринку лізингу містить спеціалізовані та інформаційні видання, що висвітлюють проблеми з організації та розвитку лізингу в Україні та світі. Мета інформаційної складової полягає у формуванні системи оперативного отримання даних про поточний стан лізингу в Україні, галузеву спеціалізацію об'єктів лізингу; тенденції його розвитку та ефективне поєднання на цій основі інтересів усіх суб'єктів лізингового бізнесу. На сучасному етапі розвитку лізингу в Україні формується лізингова структурна індустрія за допомогою Українського об'єднання лізингодавців і Всеукраїнської асоціації лізингу «Укрлізинг», функціонує інформаційний проект «Лізинг Україна» для лізингових компаній України та поширюється на різні сфери економіки.

Отже, під впливом фінансово-економічної кризи вітчизняний ринок лізингу зазнав істотних втрат, особливо функціональна складова його інфраструктури, про що свідчить банкрутство значної кількості лізингових компаній у цей період. Більшість із них в умовах кризи займалися лише обслуговуванням поточних договорів лізингу, не укладаючи нових, що позначилося на зменшенні кількості та вартості договорів фінансового лізингу протягом 2008-2009 років.

Здійснення лізингових операцій підприємствами-учасниками має свою цільову функцію, що реалізується за допомогою ефективного та діючого управління. Управління в лізинговій діяльності – це систематичний, свідомий, цілеспрямований вплив на лізинговий процес залежно від поставленої мети. Однією з функ-

цій управління в лізинговій діяльності виступає фінансовий контроль, основною метою якого є об'єктивне вивчення фактичного стану лізингового процесу, виявлення тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення мети [3, с. 94].

Для раціональної організації та методики проведення фінансового контролю лізингової діяльності необхідна чітка класифікація господарського контролю, що дає змогу вдосконалювати практику контрольно-ревізійної роботи на підприємствах, підвищувати її ефективність і якість, поліпшувати підготовку та покращувати кваліфікацію ревізорських кадрів, удосконалювати методику здійснення господарського контролю [31].

Якщо контроль розглядати як засіб для досягнення ефективного результату лізингової діяльності, то основними видами, що вимагають вивчення, повинні бути: внутрішній і зовнішній; попередній, поточний і наступний. Адже перераховані види контролю мають на меті не лише виявлення відхилень щодо дотримання законодавства та визначення виду покарання, а й надання необхідних рекомендацій щодо прийняття ефективних управлінських рішень.

Зовнішнім слід вважати фінансовий контроль, що здійснюють спеціальні органи, які стоять вище підприємства, що перевіряється, або незалежні від нього організації. Відповідно, внутрішній фінансовий контроль – це контроль у межах однієї організації або галузі силами їх структурних підрозділів або працівників. Для контролю лізингових операцій особливе значення має попередній контроль, оскільки від його ефективності залежить успіх лізингової угоди, оскільки він виконується до прийняття управлінських рішень і здійснення лізингового процесу.

Попередній фінансовий контроль у лізинговій діяльності повинен мати визначальний характер і забезпечувати керівництво як лізингодавця, так і лізингоодержувача достовірною інформацією щодо доцільності й ефективності здійснення лізингової угоди. З цією метою управлінський персонал повинен використовувати методи економічного аналізу й імовірно-статистичні методи для встановлення економічної ефективності лізингової операції.

Поточний фінансовий контроль проводиться в момент вчинення лізингових операцій безпосередньо в процесі формування та використання коштів. Його мета – оперативне втручання в господарські операції, що дає можливість вчасно виявити недоліки, прорахунки, упущення й оперативно усунути їх.

Одним із радикальних прийомів для повного розкриття діючої системи контролю лізингових операцій на підприємствах та її вдосконалення є моделювання контролю. Моделювання забезпечує процес осмислення й аналізу як лізингових операцій, що здійснилися, так і процесів, що намічаються до здійснення в майбутньому для забезпечення ефективності лізингової діяльності на підприємствах. Це дає можливість наочно відтворити характеристику об'єктів господарського контролю та поглиблено їх вивчити.

Метою контролю лізингових операцій повинно стати встановлення достовірності первинних даних щодо наявності та руху предметів лізингу, а також повноти і законності врахованих зобов'язань та винагороди лізингодавця; повноти і своєчасності відображення первинних даних у зведених документах та облікових регістрах; правильності ведення обліку лізингових операцій та відповідності нормативним документам і прийнятій обліковій політиці протягом періоду, що перевіряється. Мету контролю лізингових операцій визначають ще й по кожному компоненту, виходячи з якісних характеристик фінансової звітності.

Предметом фінансового контролю лізингових операцій виступають враховані в документах господарські процеси та явища, пов'язані з наявністю, рухом і

використанням предметів лізингу, а також розрахунки між суб'єктами лізингових угод із точки зору їх законності, достовірності та доцільності [22, с. 320].

Основним завданням контролю лізингових операцій виступає збір та узагальнення наявної інформації про лізингову діяльність підприємства з метою надання висновку про реальний фінансовий стан господарюючого суб'єкта.

Якщо підприємство має систему внутрішнього контролю, то проводиться тестування системи контролю лізингових операцій. Система внутрішнього контролю повинна бути визначена за декількома напрямками, поданими в табл. 6 [22, с. 322].

Для розуміння системи внутрішнього контролю необхідно вивчити процес здійснення операцій, пов'язаних із предметами лізингу, та операцій щодо нарахування та сплати лізингових платежів. Як правило, вивчаються письмові внутрішні процедури, що регламентують здійснення лізингових операцій. При цьому необхідно впевнитися в існуванні всіх видів внутрішнього контролю:

- контроль санкціонування на всіх етапах;
- контроль збереження предметів лізингу;
- контроль за погашенням основної суми кредиту;
- контроль облікових записів.

При складанні програми необхідно обов'язково враховувати такі порушення щодо обліку лізингових операцій [22]:

Таблиця 6

Загальні напрями системи контролю лізингових операцій

Напрямок	Загальний зміст	Конкретний приклад
Реальність	Зафіксовані операції дійсні та підтверджені первинними документами	Операції з надходження та вибуття предметів лізингу підтверджені відповідними документами (актами приймання-передачі, ліквідації тощо). Розрахунок лізингових платежів зафіксовано в додатку до договору лізингу
Відображення	Дані про всі фактичні операції, відображені у фінансових звітах	Усі документи щодо реалізації предметів лізингу пронумеровані й додані до товарно-транспортних накладних. Усі перераховані (одержані) суми відображені у виписках банку
Санкціонування	Операції, санкціоновані відповідно до політики підприємства	Операції з вибуття предметів лізингу санкціоновані керівником або уповноваженими особами
Точність	Усі суми належним чином розраховані	У документах і регістрах по обліку лізингового майна та лізингових платежів відображені всі реквізити, арифметичних помилок немає
Класифікація	Предмети лізингу та зобов'язання правильно класифіковано й операції за ними правильно віднесені на відповідні рахунки	Операції з придбання, ремонту, нарахування зносу й вибуття предметів лізингу, а також заборгованість за лізингове майно відображені на рахунках бухгалтерського обліку відповідно до існуючих правил
Періодизація	Лізингові операції відображені у відповідному періоді	Придбання й вибуття предметів лізингу, а також нарахування та сплата лізингових платежів відображені у відповідному звітному періоді

Джерело: [22, с. 322]

1. При здійсненні аналітичного обліку:

– документальне оформлення операцій по руху основних засобів документами довільної форми; відсутність договорів лізингу; наявність інвентарних карток не за всіма видами предметів лізингу.

2. Порушення дисципліни щодо здійснення контролю за схоронністю лізингового майна:

– відсутність договорів про повну індивідуальну матеріальну відповідальність; відсутність деяких предметів; проведення інвентаризації рідше 1 разу на 3 роки.

3. Порушення правильності нарахування зносу:

– нарахування зносу рідше 1 разу на місяць; із метою навмисного заниження кінцевого результату відбувається нарахування зносу за об'єктами операційного лізингу; неправильне віднесення витрат на ремонт лізингового майна; завищення обсягу ремонтних робіт і необґрунтоване списання виплаченої зарплати.

4. Порушення обліку й оподатковування надходження предметів лізингу (неправильне формування первісної вартості).

Після проведення перевірки лізингових операцій і виявлення відхилень останні необхідно відобразити в документах і проаналізувати їх вплив на показники фінансової звітності. Відхилення, виявлені в ході проведення фінансового контролю, виникають у тому разі, якщо фактичні дані не співпадають із сумами (визначення вартості оприбуткування предметів лізингу, розрахунку суми лізингових платежів тощо); класифікацією (лізингу – на оперативний і фінансовий, зобов'язань – на короткострокові та довгострокові тощо); наданням і розкриттям окремих підсумків фінансової звітності. Важливо проаналізувати всі відхилення для того, щоб визначити причину їх здійснення. Разом із тим встановлюється, чи є відхилення систематичними.

До завершення фінансового контролю необхідно визначити, чи не є фінансові звіти суттєво викривленими, якщо відхилення, виявлені при проведенні перевірки та відображенні в списку невідкоригованих різниць, не відкориговані підприємством.

При складанні звіту щодо контролю за лізинговими операціями необхідно зазначити [22, с. 321]:

- 1) балансову вартість предметів лізингу, суми довгострокових зобов'язань;
- 2) види лізингових операцій, що перевірялися протягом визначеного періоду;
- 3) виявлені правопорушення та випадки шахрайства під час здійснення лізингових угод;
- 4) установлені відхилення при відображенні лізингових операцій у бухгалтерському та податковому обліку, а також звітності.

Висновки

Таким чином, під фінансовим контролем лізингової діяльності слід розуміти систему спостереження та перевірки лізингових операцій, стану та наявності предметів лізингу з метою встановлення відхилень від визначених параметрів.

Контроль дає інформацію щодо процесів, що відбуваються у лізингодавця чи лізингоодержувача; допомагає ухвалити найбільш доцільні рішення із загальних і спеціальних питань розвитку лізингової діяльності; дає можливість визначити правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання. Контроль дає змогу своєчасно виявити й усунути ті умови й фактори, які не сприяють ефективному здійсненню лізингових операцій.

Література

1. Бадзим О.С. Удосконалення функціонування ринку лізингових послуг / О.С. Бадзим, А.Р. Древуш // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9 (111). – С. 182-190.
2. Басва О. Стратегія розвитку лізингової компанії / О. Басва // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2 (31). – С. 111-117.
3. Басанцов І.В. Державний фінансовий контроль : регіональні аспекти : монографія / І.В. Басанцов. – К. : Корпорація, 2006. – 234 с.
4. Білуха М. Т., Микитенко Т. В. Фінансовий контроль : теорія, ревізія, аудит : підручник / М.Т. Білуха, Т.В. Микитенко. – К. : Українська академія оригінальних ідей, 2005. – 888 с.
5. Брус С.І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні / С.І. Брус // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 75-85.
6. Брус С.І. Лізинг як фінансовий інструмент / С.І. Брус // Фінанси України. – № 11. – 2008. – С. 75-79.
7. Буздуган Я. Фінансовий контроль і правові шляхи його реалізації // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 6. – С. 26-29.
8. Внукова Н. Сучасний стан економіко-правового регулювання фінансового лізингу в Україні / Н. Внукова // Лізинг в Україні. – 2005. – № 3. – С. 8-10.
9. Германчук П.К., Стефаник І.Б., Рубан Н.І., Александров В.Т., Назарчук О.І. Державний фінансовий контроль : ревізія і аудит / П.К. Германчук, І.Б. Стефаник, Н.І. Рубан, В.Т. Александров, О.І. Назарчук. – К. : НВП «АВТ», 2004. – 424 с.
10. Горемыкин В.А. Лізинг : учебник. / В.А. Горемыкин. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2003. – 944 с.
11. Гулько В.В. Модернізація державного фінансового контролю в Україні відповідно до європейської практики / В.В. Гулько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ape/2011_1/APE-2011-01/199-204.pdf
12. Дмитренко Г.В. Концептуально-методологічні основи та історичні основи організації і здійснення фінансового контролю в Україні : монографія / Г.В. Дмитренко. – К. : АДЕФ-Україна, 2009. – 160 с.
13. Дорош Н.І. Державний фінансовий контроль : зарубіжний досвід і шляхи вдосконалення / Н.І. Дорош // Фінанси України. – 2007. – С. 49.
14. Жернаков М. Фінансовий контроль : сутність, суб'єкти, їх права та обов'язки / М. Жернаков // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 64-65.
15. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16 грудня 1997 р. № 723/97-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>
16. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 р. № 2664-III / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
17. Іванова І. Державний фінансовий контроль : Парадигми розвитку : монографія / І. Іванова. – К. : Академвидав, 2010. – 168 с.
18. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р. № 158-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>
19. Куліш Г. П. Лізинг основного капіталу та перспективи його розвитку в національній економіці / Г.П. Куліш // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 3. – С. 17-20.
20. Кулиняк І.Я. Аналіз динаміки розвитку ринку лізингових послуг в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltsu/21_12/204_Kul.pdf
21. Логутова Т.Г. Нормативно-економічні принципи стимулювання міжнародних лізингових операцій / Т.Г. Логутова, А.В. Остроушко, В.О. Альошина // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 38-44.
22. Пилипенко А.А. Організація обліку і контролю : [підручник] / А.А. Пилипенко. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 424 с.
23. Підсумки діяльності лізингодавців за 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.leasing.org.ua/files/content/2010-2011_ukr.pdf

24. *Рошило В.І.* Джерела фінансування інноваційного розвитку : монографія / В.І. Рошило. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. – 272 с.
25. *Симоненко В.К.* Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект): монографія / В.К. Симоненко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с.
26. *Скоропад І.С.* Державний фінансовий контроль в Україні : проблеми та шляхи реформування / І.С. Скоропад [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/21_3/263_SKO.pdf
27. *Стефанюк І.* Державний фінансовий контроль : проблеми ідентифікації й визначення системи / І. Стефанюк // Фінанси України – 2009. – № 11. – С. 12.
28. *Стефанюк І.Б.* Методологічні засади функціонування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / І.Б. Стефанюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16738269/Radionov.pdf;jsessionid=06DE15414513DD6F3BBB072686935014>
29. *Стефанюк І.* Державний фінансовий контроль : класифікаційні характеристики / І. Стефанюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vknteu/2011_4/5.pdf
30. *Сухенко О.* Управління ризиками лізингової компанії / О. Сухенко // Лізинг в Україні. – 2008. – № 1. – С. 11-14.
31. *Тікань Л.В.* Фінансовий контроль : теорія та методологія : монографія / Л.В. Тікань, Н.В. Синюгіна. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2009. – 92 с.